

Sveriges Kristna Råd
Christian Council of Sweden

KYRKA FÖR FAIRTRADE

ETT UTBILDNINGSMATERIAL FÖR DIG SOM VILL SPRIDA KUNSKAP I KYRKOR
OCH FÖRSAMLINGAR OM ETISK KONSUMTION OCH RÄTTVIS HANDEL

Kyrka för Fairtrade
Sveriges Kristna Råd
172 99 Sundbyberg

Omslagsfoto: Rättvisemärkt

Redaktör: Sofia Walan, Sveriges Kristna Råd

Textförfattare

och medverkande: Marit Norén (Svenska kyrkan), Lennart Molin (Sveriges Kristna Råd), Jon Bergeå (Sveriges Kristna Råd), Gudrun Norrfjärd (Sensus Studieförbundet), Magnus Stenberg (Studieförbundet Bilda), Johanna Olaison (Sveriges Kristna Råd)

Form: Ulrika Forsberg, Press Art

Tryck: Adigi Copy Jivex Reklam AB, Sundbyberg

Detta material är helt eller delvis finansierat av Sida, Styrelsen för Internationellt Utvecklingssamarbete. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande författarens.

KYRKA FÖR FAIRTRADE

OM ETISK KONSUMTION OCH RÄTTVIS HANDEL

INNEHÅLL

Inledning	4
”Låt tro och handling bli ett”	7
Berättelsen om kyrkorna och rättvis handel-rörelsen	11
Övningar och samtalsfrågor	19
För andakt	27
Aktivitetstips	29
Hälsningar från producenter	30
Hälsningar från kyrkoledare	30

*Wilmer Rodriguez,
kaffeproducent
i Nicaragua.*

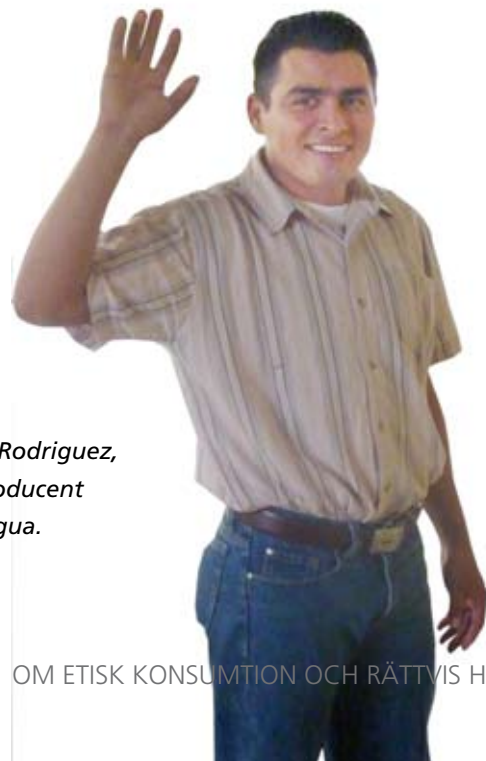

FOTO: RÄTTVISEMÄRKT

INLEDNING

Det här materialet är för alla som vill engagera sig för rättvis handel och etisk konsumtion i sin kyrka eller församling. Här ges en teologisk och historisk bakgrund till kyrkornas engagemang för rättvis handel, men materialet består också av nyskrivna texter, övningar, samtalsfrågor, andaktsförslag och intervjuer. Använd de här texterna om du vill introducera Fairtrade i en ungdomsgrupp, på kyrkfikat, starta en studiecirkel eller liknande. Det kan också vara en inspiration för den som vill predika kring etisk konsum och rättvis handel. Och för ambassadörsutbildningar i kyrklig miljö är detta ett bra komplement till Fairtrade Sveriges eget utbildningsmaterial. En PowerPoint-presentation med talarmanus finns på www.kyrkaforfairtrade.org om man vill arrangera en utbildning. Där finns också fler texter och fördjupningsmaterial.

Det är vår förhoppning att Kyrka för Fairtrade och det här materialet ska vara ett värdefullt och inspirerande bidrag i kyrkornas arbete med etisk konsumtion och rättvis handel.

Sofia Walan (red)

”LÅT TRO OCH HANDLING BLI ETT”

”Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.” (Matt 25: 40)

Den som tar reda på lite om tillståndet i världen blir snart upprörd över orättvisorna. Cirka 1,4 miljarder människor lever i extrem fattigdom, det vill säga på mindre än 1,25 dollar om dagen. Varje år dör miljontals människor i sjukdomar som enkelt hade kunnat förebyggas.

I Bibeln och den kristna traditionen betonas alla människors ansvar för dem som behandlats mest orättvist. Gud har skapat människorna till sin avbild, vi är alla älskade och har ett ovärderligt och jämlikt värde. Vi är också kallade att ta ansvar för varandra och för skapelsen.

Denna fråga är fullständigt central i alla våra kyrkotraditioner, men olika kristna traditioner beskriver detta på olika sätt. Skillnaderna kan bli berikande när vi läser Bibeln tillsammans och delar det som finns i våra traditioner. Genom att samtala och lyssna till varandras tolkningar och erfarenheter kan vi få nya insikter och kraft till förändring.

Den text som presenteras nedan kan inspirera till personliga reflektioner och gemensamma samtal om förhållandet mellan Gud, människorna och skapelsen. Fördjupa er i det som upplevs som extra intressant, eller använd något stycke som avstamp för utbildningen. Som kristna kommer vi från olika traditioner som betonar olika delar av Bibeln och vår kyrkohistoria. Här har vi lyft fram det gemensamma, och vill ni fördjupa er i dessa resonemang utifrån er egen kyrkotillhörighet finns länkar till ytterligare teologiska texter på hemsidan www.kyrkaforfairtrade.org

Skapelsen – gåva och ansvar

Det är ingen tillfällighet att skapelseberättelsen i Första Mosebok börjar med Guds skapande. Gud är före allt annat. Gud övervinner mörkret och tomheten genom att framställa ljus och skapa fäste för fötter och trädrötter. Den värdegrund som kristna kyrkor och organisationer bekänner sig till tar sin utgångspunkt i att Gud i kärlek har skapat världen och fortsätter att älska den. Människorna gjordes till Guds avbild och omfattas alltid av denna Guds kärlek.

I den kristna traditionen bekänner vi oss till att skapelsen kommer ur Guds händer och ges till oss som en gåva. Gud skapade också människan och gav henne i uppgift att förvalta skapelsen. Skapelsen är alltså både en gåva och ett ansvar. Människorna är en del av skapelsen och därför gäller ansvaret för skapelsen också omsorg om människorna. Vi är en del av ett samspel mellan Gud, skapelsen och människorna.

Notera:

Vi är också kallade att ta ansvar för varandra och för skapelsen.

www.kyrkaforfairtrade.org

som vi bejakar att vi är en del av en global gemenskap, en världsvid kyrka. Även om det innebär en utmaning att vara Guds redskap för en hållbar och rättvis värld, betyder det också att vi aldrig behöver se våra handlingar som små eller hopplösa. Vårt engagemang – vår församlings, vår kyrkas, kan vara pusselbitar i ett globalt pussel av goda krafter. Att leva i en globaliserad värld präglar också vårt sätt att tänka på vem som är vår nästa.

Författaren Magnus Malm skriver i boken *Ett hjärta är större än världen* "Att älska sin nästa har alltid uppfattats som självklart i kristen etik. Däremot inte vem som avses med nästa. I dagens globaliserade värld kan en rimlig definition låta så: Min nästa är varje människa som påverkas av mina val. Vad jag köper, äter, reser med och så vidare har konkret betydelse för människor över hela jorden. Att avskärma kärleken till nästan från dessa sammanhang blir allt mer absurt."

Det finns i historien många exempel på hur kristna frivilligt valt att leva i enkelhet och fattigdom, t ex i kloster och andra former av kommuniter och gemenskaper. Dessa människors erfarenheter har gett inspiration när dagens kristna söker en hållbar och varsam livsstil som ett svar på nutidens klimatförändringar och överkonsumtion.

Våra liv är sammankopplade med både andras liv och resten av skapelsen. Men livsstilen i de industrialiserade länderna är uppenbart inte hållbar, varken ekologiskt, socialt eller ekonomiskt. Med detta växer känslor av otillräcklighet och skuld. Då behöver vi kanske mer än något annat nåden och förlåtelsen som ges oss av Gud själv. Gud älskar alla människor liksom Gud älskar sin skapelse. När Gud ger oss människor ansvar för varandra och skapelsen ges alltid i ännu större mått förlåtelse och upprättelse. Det behöver vi ta till oss för att kunna leva ett ansvarsfullt liv. Gud ger oss chansen igen och igen tills vi förstår att det är meningen att vi skall leva för varandra och värna om skapelsen.

Fairtrade och rättvis handel har varit ett sätt att i kyrkorna arbeta för bättre livsvillkor för odlare och anställda i fattiga länder (läs mer om detta i efterföljande text *Berättelsen om kyrkorna och rättvis handelrörelsen*). För många kristna är valet av Fairtrade-märkta varor ett sätt att låta tron på Gud bli konkret och solidarisk handling. Genom att välja Fairtrade binder vi också samman våra liv med andras, vår nästas och ger uttryck för varje människas rätt till ett värdigt liv. En bomullsodlare i Peru frågade gästerna från Fairtrade i Sverige "Visst kan jag kalla er bröder och systrar, för Gud är en och samma, eller hur?"

Ett värdigt liv innebär bland annat att var och en har rätt till att av egen kraft skapa sig en bra tillvaro för sig och sina närmaste. Den fattigdom vi ser omkring oss beror till stor del på hur vi betar oss, du och jag. När vi vill ha en livsstil där vi har tillgång till alltför billiga saker och råvaror från hela världen, bidrar vi till att inskränka den rätten för andra människor. Vi i den rika delen av världen, som har möjlighet att göra val, gör bara det anständiga som medmänniskor, när vi ger en jämlike betalt för den tjänst eller vara hon tillhandahåller. Det handlar snarare om frånvaron av och avståndstagandet från förtryck, än att hjälpa en "fattig". Med Jesus som förebild möter vi då vår nästa som upprättade jämlikar.

Notera:

För många kristna är valet av Fairtrade-märkta varor ett sätt att låta tron på Gud bli konkret och solidarisk handling.

FOTO: LINUS HALLGREN

*"Visst kan jag kalla er bröder och systrar, för Gud är en och samma, eller hur?"
(Bomullsodlaren Digna Siesquen Coronado i Peru.)*

Helgeands församling i Lund, tar emot diplom från Helena Markstedt och projektsekreteraren för Kyrka för Fairtrade på Sveriges Kristna Råd

Församlingsmedlemmar samtalar om rättvisa och etisk konsumtion med kommunalpolitiker under kyrkfikat.

upplevde att den var omöjlig att stå emot. Kallelsen var att starta en ny mission med uppgift att väcka medmänskligheten inom varje människa och stärka hennes livskraft. Missionen kom så småningom att få namnet Individuell Människohjälp (IM). Försäljning av hantverk från utsatta och diskriminerade grupper har på Britta Holmströms initiativ varit en del av IM:s verksamhet ända sedan 1946, samma år som Edna Byler åkte till Puerto Rico. Till en början handlade IM:s handelsverksamhet om att bidra till försörjningsmöjligheter för flyktingar som organisationen hjälpte i Sverige och Europa. I mitten av 1970-talet började produkter importerat från Indien och Nepal, bland annat från en leprakoloni och ett flyktingläger för tibetanska flyktingar i norra Indien. Sedan 2008 är IM medlemmar i WFTO och handlar med produkter från Indien, Nepal, Zimbabwe, Malawi, Jordanien, Palestina, El Salvador, Guatemala, Litauen och Lettland.⁷

Svenska kyrkans biståndsorganisation Lutherhjälpen (som numera integrerats i Hela världen, Svenska kyrkans internationella arbete) och Frikyrkan hjälper (nuvarande Diakonia) var också pionjärer inom rättvis handel. Redan på 1970-talet startade de två organisationerna tillsammans en ekumenisk importverksamhet, Sackeus, vars varor från Afrika såldes i kyrkornas handelsbodas, så kallade "u-bodas", och alternativa butiker runt om i Sverige. Många av församlingsmedlemmarna engagerades i försäljningen. Idag har Sackeus sålts och delats upp i två delar (Sackeus och The House of Fair Trade). Företagen säljer sina produkter både till enskilda handlare, varuhus och Världsbutiker, men kyrkornas egna "u-bodas" är fortfarande en av de viktigaste återförsäljarna. Ofta säljer församlingsmedlemmar produkter som de själva tagit med sig hem under resor eller direkt importerat från sina systerkyrkor runt om i världen.

Fairtrade grundas

Fram till slutet av 1980-talet var rättvis handel något som framför allt bedrevs på alternativa marknader: kyrktorg, butiker, nätverk och nämnda "u-bodas". Så var fallet med Sackeus, IM:s och världsbutikernas affärer i Sverige, Oxfams butiker i Storbritannien och Ten Thousand Villages i USA. Denna rörelse var viktig för att skapa opinion och bygga engagemang och kunskap kring nya och mer rättvisa sätt att organisera handeln. Men volymerna var små. En av dem som brottades med detta problem var den holländske katolske prästen Franz van der Hoff.

Efter långa studier i Tyskland som kulminerade i två doktorsavhandlingar, en i politisk ekonomi och en i teologi, begav sig Franz van

Notera:

⁷ Se Individuell Människohjälps hemsida <http://www.manniskohjalp.se> för mer information.

Kyrkornas engagemang för rättvis handel

Att kyrkorna spelat en viktig roll i rättvis handel-rörelsen är ingen slump. Den världsvida kyrkan är en av de allra äldsta, och antagligen den mest globala, organiserade folkrörelse som någonsin funnits. Missionärer eller volontärer i kristna biståndsorganisationer har under sina resor och vistelser i Afrika, Asien och Latinamerika inte kunnat undgå att uppröras och beröras av de orättvisor och den fattigdom de mött, men samtidigt har de imponerats av de produkter som tillverkats. Med sina nätverk och kontakter över hela världen, både i fattiga länder och på köpstarka marknader, är det naturligt att människor i kyrkor känt sig manade att genom rättvis handel bidra till utveckling och minskad fattigdom. Kyrkor har dock sett att den konventionella handeln ofta missgynnar producenterna och har därför arbetat för en mer rättvis handel. Man kan dela in de områden som kyrkorna arbetat med i tre rubriker:

1. Kritik mot institutioner och avtal

De internationella handelsavtalen kritiseras ofta för att de begränsar fattiga länders handlingsutrymme och möjlighet att bedriva en egen politik. Avtalen anses dessutom ofta gynna de stora, redan etablerade aktörerna. Kyrkorna kritiserar också tullar, subventioner och regelsystem i rika länder som försvårar import från fattiga länder, men pekar också på behovet för fattiga länder att kunna skydda sina marknader. Svenska kyrkan, Diakonia, Kyrkornas världsråd och andra kristna organisationer engagerar sig för mer rättvisa handelsavtal mellan EU och länder i Afrika, Karibien och Latinamerika. Dessa kyrkor och organisationer bedriver också opinions- och lobbyarbete i samband med Världshandelorganisationen WTO:s möten runt om i världen.¹²

2. Kritik mot oetiskt handlande

Kyrkorna har också riktat kritik mot aktörer i världshandeln som betett sig oetiskt; utnyttjat sin position, sitt informationsövertag och sin makt för att vinna fördelar på producentens bekostnad. Ofta riktas kritiken mot mellanhänder och lokala uppköpare i fattiga länder. Producenter har i många fall tvingats sälja sina produkter till underpriser eftersom de saknat tillgång till marknader, lidit brist på information och/eller transportmöjligheter. De lokala och nationella marknaderna fungerar dessutom i många fall dåligt eftersom de kontrolleras av få uppköpare som lätt bildar karteller. Men kritiken har ofta också riktats mot multinationella företag från rika länder för att de har samarbetat med odemokratiska regimer och direkt eller indirekt gett stöd till diktaturer och politiskt förtryck. Företag har också kritiserats för att de genom mutor och stora lobbyapparater har manipulerat politiska och ekonomiska ramverk och marknader till sin egen fördel. En mer principiell kritik mot multinationella företag har formulerats utifrån den katolska sociallärans princip om subsidiaritet. När en organisation blir så stor och koncentrerar så mycket makt att ledningen och ägarna inte kan överblicka och lära känna dem som deras beslut påverkar så är risken stor att naturliga impulser som empati och medmänsklighet sätts ur spel.

Kyrkorna har därför ofta försökt hålla företag och deras ägare ansvariga för den verksamhet de bedriver i utvecklingsländer. Som ex-

Notera:

Den världsvida kyrkan är en av de allra äldsta, och antagligen den mest globala, organiserade folkrörelse som någonsin funnits.

¹² Se till exempel de europeiska protestantiska biståndsorganisationernas gemensamma nätverk APRODEV:s hemsida <http://www.aprodev.net> eller Diakonias hemsida www.diakonia.se

Åsa Tingström är glad Fairtrade-märkt banan under Rättvist handelsforum i Malmö 2009.

FOTO: JON BERGÅ

ÖVNINGAR OCH SAMTALSFRÅGOR

OM KYRKORNAS ROLL I VÄRLDEN

Till ambassadören/ledaren

Värderingsövningar

I värderingsövningar får deltagarna tillfälle att tänka efter och ta ställning, uttrycka sina åsikter, motivera sina ståndpunkter, bli lyssnade till och lyssna till andra. Det är viktigt att som ledare tala om för deltagarna att de har rätt att ändra den åsikt som de framfört under övningen. Det finns inga rätt och fel i en värderingsövning. Det går även bra att hitta på egna frågor och påståenden till övningarna. Här finns följande värderingsövningar: Heta stolen, Fyra hörn och Linjen.

Bikupor

Deltagarna får i smågrupper, två-tre personer, diskutera en fråga eller en företeelse. När det slutar "surra" kan ledaren åter ta ordet. De grupper som vill kan dela med sig till övriga av tankar som kom upp i deras samtal. Sist i detta avsnitt finns exempel på frågor att samtala utifrån.

Heta stolen

Övningen fungerar bra som igångsättare och kan vara en hjälp att formulera sina egna tankar och åsikter.

Ni behöver lika många stolar som deltagare. Ställ stolarna i en ring, en deltagare sitter på varje stol. Ledaren säger ett påstående i taget och deltagarna byter stol i fall de håller med om påståendet. Om det bara är en person som väljer att byta stol, låt personen stå upp och markera och därefter sätta sig igen på samma stol. Det är viktigt att det är tempo i övningen. Ledaren kan ställa följdfrågor till deltagarna om hur de tänkte när de valde att antingen sitta kvar eller byta stol. Som deltagare har man rätt att avstå från att svara.

- Alla församlingar borde jobba med rättvis handel
- Som kristen har jag varken mer eller mindre ansvar än någon annan att göra något åt världens orättvisor
- Mitt engagemang för rättvis handel har inget med min tro att göra
- För mig är engagemanget för rättvis handel en form av mission
- Kyrkor har ett ansvar att jobba med rättvis handel
- Mitt samfund gör tillräckligt i rättvis handel-frågan
- Det är jobbigt att vara engagerad
- Genom att engagera sig för rättvis handel kan kyrkor vara med och göra skillnad
- Jag kan engagera mig för rättvis handel genom min församling
- Min tro hjälper mig i mitt engagemang

Fyra hörn

Övningen fungerar bra som igångsättare eller när man som ledare vill ha större delaktighet från deltagarna. Övningen kan vara en hjälp för deltagarna att formulera sina egna tankar och åsikter.

Ställ den första frågan och låt gruppen veta vilka hörn som representerar de olika svarsalternativen. Be gruppen att stå stilla tills du ber deltagarna att gå till det hörn de tycker stämmer bäst in på den egna uppfattningen. Låt sedan personerna som ställt sig i samma hörn berätta för varandra hur de tänkt. Därefter kan du be någon eller ett par från varje hörn berätta för hela gruppen om sina tankar. Som ledare kan du gärna hjälpa deltagarna att formulera sina tankar genom att ställa frågor av typen: Hur tänkte du? Vad kommer det att få för effekter?

Vilket är kyrkornas viktigaste bidrag för en rättvisare värld?

- Hopp och bön
- Opinionsbildning
- Konkret handling, "hands-on"
- Öppet hörn

Vem har makten att förändra världen?

- Företag
- Politiker
- Medier
- Öppet hörn

Idéstorm – Open space – Gruppsnack

Övningen kan gärna göras i anslutning till kapitlet "Låt tro bli handling".

Börja med en gemensam idéstorm utifrån frågan:

"Varför ska kyrkorna jobba med rättvis handel och Fairtrade?"

Skriv alla svar på blädderblock/whiteboard.

■ Var och en väljer ut den anledning/det motiv som hon/han tycker väger tyngst. Skriv detta stort och tydligt på ett A4-papper. Deltagarna får sedan gå ut på "torget" och mingla och läsa vad de andra tycker. När man hittar någon som skrivit samma eller liknande svar på sitt papper så hänger man ihop och bildar en grupp. Man måste vara beredd på att kompromissa lite, kanske tycker man inte exakt likadant. Det är bra om det blir tre-fem personer i varje grupp.

■ När alla deltagare fått en grupptillhörighet samlas varje grupp för sig och diskuterar hur de tänker. Varför är just vårt svar det som är viktigast/väger tyngst? Gruppsamtal i ca tio min.

■ Sedan kan man bilda tvärgrupper där varje svar finns representerat i varje ny grupp. Ett enkelt sätt att bilda tvärgrupper är att alla i ursprungsgruppen får en siffra (t ex ett-fyra om den minsta gruppen består av fyra personer). Därefter bildar alla ettor en ny grupp, alla tvåor en ny grupp osv. Tvärgrupperna får sedan tio minuter att diskutera sina olika svar på frågan om varför kyrkor ska jobba med rättvis handel och Fairtrade.

■ Efter tvärgruppsamtalen samlar ni ihop er alla tillsammans, tvärgrupperna får dela med sig av hur samtalet lät i sina respektive grupper.

Linjen

Om tro och handling.

Deltagarna ska genom att ställa sig på en linje ta ställning till olika frågor eller påståenden. Rita en tänkt linje i rummet, t ex från en vägg till en annan. Förklara för deltagarna hur övningen fungerar, presentera ett påstående i taget och visa vilken ände som representerar vilken åsikt. Därefter får varje person ställa sig på den plats som hon eller han tycker stämmer överens med sin egen åsikt. Diskutera hur ni tänkte.

Hur viktig är min tro för mitt engagemang i rättvis handel?

Jätteviktig

Inte så viktig

Mitt engagemang för rättvis handel är ett viktigt sätt att omsätta min tro i aktiv handling

Helt sant

Inte alls sant

Den krokryggiga kvinnan

Om förtryck och befrielse.

Luk 13: 10-17

Läs texten högt tillsammans. Alla deltagare ska sedan gå runt och mingla med varandra, men alla ska ha sina ryggar böjda framåt, armarna hängande mot golvet. Rör er runt i rummet på detta sätt, böjda framåt, i några minuter. Be sedan deltagarna att räta på sina ryggar och fortsätta att mingla runt med varandra, nu med raka ryggar. Efter ytterligare någon minut sätter ni er ner. Fråga gruppen hur det kändes att gå omkring med krökta ryggar.

Vad tänkte du?

Vad kände du?

Vad såg och hörde du?

Vad hände?

Hur var det sedan att få räta på sin rygg, vad hände då? Läs sedan bibeltexten tillsammans en gång till. Därefter kan ni prata i bikupor utifrån följande frågor: Vad innebär krokryggigheten för mig, i mitt liv? Vad skulle krokryggigheten kunna vara i ett globalt perspektiv? När är jag själv krokryggig i det globala sammanhanget?

I bibeltexten står det att Jesus botar kvinnan på sabbaten, något som enligt lag var förbjudet. Jesus är gränsöverskridande, han vågar trotsa de rådande normerna för att skapa liv. Hur är vi med och skapar liv idag? Hur upprättar vi krökta ryggar och hur får vi hjälp att själva räta på vår rygg?

Gräsrötter

Om den världsvida kyrkan och dess komparativa fördelar. Om att nå människor, om representativitet.

Dela in deltagarna i tre grupper. En grupp är Kyrkan, en är ett stort Företag och den tredje gruppen är en stor Biståndsorganisation.

Uppgift: Få ut viktig informationen till alla i er organisations/ert företags nätverk så snabbt som möjligt! Det är viktigt att så många som möjligt nås av informationen, även i världens mest avlägsna avkrokar. Hur går ni till väga?

Gruppdiskussioner i ca 15 minuter.

Återsamling: Hur tänkte ni i grupperna? Vilken av dessa tre aktörer når längst med sin information? Vilka är fördelarna med att kunna nå många människor? Ända ner på gräsrotsnivå?

Tips till ledaren: Om det verkar svårt för grupperna att komma igång kan du tipsa dem om att börja fundera utifrån dessa frågor:

- Hur långt sträcker sig vårt nätverk egentligen?
- Om vi tänker oss att vi faktiskt lyckas nå alla i vårt nätverk, hur många tror vi att vi lyckats nå då?
- När vi främst människor i någon särskild ställning i samhället? (Låg-, medel-, höginkomsttagare t ex)
- Kan vi se någon grupp människor som vi har svårt att nå genom vårt nätverk?

Rollspel

Att testalöva på olika roller och hur man kan argumentera för Fairtrade i olika situationer.

Sätt er två och två. Följande tre scenarion ska ni hinna igenom på 30 minuter. Byt roller när ni känner er klara med argumentationen. Tänk på att formulera argument så noggrant och tydligt som möjligt. Det är tillåtet att ta en kort funderare innan ni kliver in i era roller, men diskutera inte med varandra. Gör övningen så verklighetstroget som möjligt, dvs du får under övningens gång inte "lämna" din rollfigur. Under övningens gång är det bra om du antecknar sådana svar, frågor, situationer som ni tycker är svåra – så att dessa kan tas upp till diskussion efteråt. Ett tips är att hämta argument från ambassadörsutbildningen där liknande övningar finns.

Församlingsmedlem/ ambassadör

Du har upptäckt att din församling har en stor budget för inköp av mat, fika, kontorsmaterial, städartiklar, blommor m m och att man inte ställer några som helst miljömässiga-, etiska eller sociala krav på hur dessa varor produceras. Du blir upprörd och tycker det är otänkbart att din församling troligen är med och bidrar till att mänskliga rättigheter och natur kränks. Du tar kontakt med ordförande i kyrkorådet/styrelsen för att

Kyrkorådsordförande/ styrelseordförande

Du är ordförande i församlingens kyrkoråd/styrelse. Du har ingen tidigare kunskap om rättvis handel/Fairtrade men du tror att kyrkan kan spela en roll när det gäller konsumentfrågor. Du tycker att konceptet "Kyrka för Fairtrade" låter intressant, men tror att det kan bli svårt att få igenom etiska krav med tanke på lagstiftning. Du är även oroad för att det ska bli för dyrt.

Anställd i kyrka/ ambassadör

Övertyga den som är ansvarig för kaffeinköpen på din nya arbetsplats, en församling med 20 anställda om att ni ska börja dricka Fairtrade-märkt kaffe. Personen är också din arbetsledare. Församlingen driver dessutom ett välbesökt café.

Kaffeinköpsansvarig på arbetsplats

Förklara för din nya medarbetare som du arbetsleder, att ni inte kan eller vill ta in Fairtrade kaffe. Kyrkan har inget med rättvis handel att göra. Församlingen har 20 anställda och driver dessutom ett välbesökt café.

Frivillig/ambassadör

En lokal journalist kommer fram till dig som är frivillig volontär vid ett bokbord på ett församlingsarrangemang. Berätta för journalisten om Fairtrade. Svara på eventuella frågor och försök få journalisten att förstå varför Fairtrade är viktigt, och hur det kommer sig att din församling engagerar sig för rättvis handel.

Journalist från lokalpressen

I din vanliga stil går du fram till alla bokbord och träffar en frivillig för Fairtrade. Du frågar vad Fairtrade är. Sen har du tusen frågor, en del undrande och en del väldigt kritiska. Summera sedan vad du fått reda på så du kan skriva din artikel när du kommer tillbaka till redaktionen.

En liknande övning finns i ambassadörsutbildningen, den här versionen är anpassad till församlingsperspektivet, ni kan själva välja vilken variant ni vill göra.

Aktionsworkshop

Att gruppvís planera för en konkret aktivitet om rättvis handel och Fairtrade. Själva idén som planeras genomförs inte här och nu, men kan mycket väl bli verklighet i ett annat sammanhang.

5

Idéstorm, ca fem min

Börja med en idéstorm utifrån frågeställningen "Vilka olika typer av arrangemang/aktioner kring Fairtrade och/eller rättvis handel kan vi komma på?" (T ex café, föreläsning, paneldebatt, provsmakning, Fairtrade-party (som Tupperware)...). Bara fantasin stoppar er!

5-10

Open space, fem-tio min

Bilda sedan arbetsgrupper genom open space; var och en väljer ut den typ av arrangemang som man helst vill vara med och arrangera. Skriv detta stort och tydligt på ett A4-papper.

Gå sedan ut på "torget" och mingla och läs vad de övriga vill ordna för arrangemang. När du hittar någon som har skrivit samma eller liknande svar på sitt papper så hänger ni ihop och bildar en grupp. Man måste vara beredd på att kompromissa lite, man kanske inte vill göra

30

Grupparbete, ca 30 min

När alla deltagare fått en grupptillhörighet samlas varje grupp för sig för att börja planera sitt arrangemang. Börja med att fundera utifrån dessa frågor:

Vem? – Målgrupp

Vad? – Aktivitet

Varför? – Mål

Var? – Plats

Gör sedan en översiktlig planering för ert

5

Presentation, max fem min per grupp

Varje grupp berättar för övriga grupper hur de tänkt kring sitt arrangemang med hjälp av den sammanfattning de förberett på blädderblocksbladet. När gruppen berättat färdigt (max två min) har de som lyssnar i uppgift att ställa förtydligande och konstruktiva frågor, de tre resterande mi-

FOTO: RÄTTVISEMÄRKT

FÖR ANDAKT

Böner

Det enda vi vet är att världen är obegriplig och hotfull.

Det enda vi vet är att lidande drabbar orättvist och utan mening.

Det enda vi vet är att bilden av Gud inte alltid passar in i bilden av världen.

Det enda vi vet är att vi tror på en Gud som levt med oss genom det svåra.

Det enda vi vet är att vi hoppas på Guds rike som är starkare än döden.

Det enda vi vet är att kärlek ändå finns i världen.

Ledare: *Mitt i en värld av katastrofer, hunger och krig, av förtryck och övergrepp, samlas vi inför Guds ansikte.*

Alla: *Vi tror på Guds närvaro i smärta och lidande.*

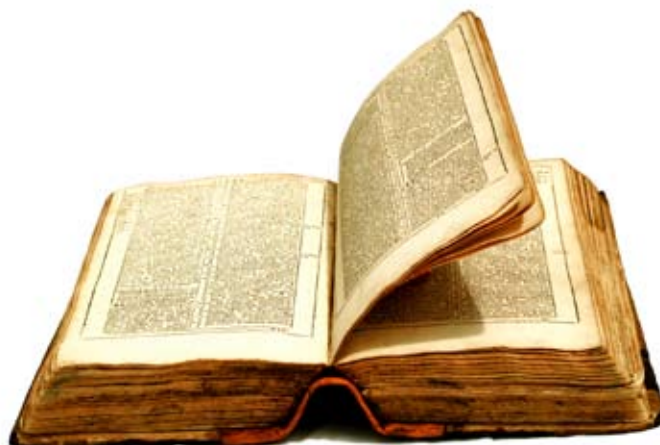
Ledare: *Mitt i en värld av förtvivlan och uppgivenhet, av fruktan och svek, samlas vi inför Guds ansikte.*

Alla: *Vi tror på Guds löfte om upprättelse och räddning.*

Ledare: *Mitt i en värld av hat och död, av kamp och nederlag, samlas vi inför Guds ansikte.*

Alla: *Vi tror på Guds löfte om nya himlar och en ny jord, där rättfärdighet bor.*

*Barmhärtige Gud,
Du har gett oss denna värld
Så full av rikedom och skönhet,
Men fortfarande lever alltför många
i fattigdom, hunger och förtryck.
Öppna våra ögon
Så att vi ser människors rop,
Ge oss brinnande hjärtan
Och frikostiga händer,
Så att ditt rike kan bli verklighet,
Mitt ibland oss*

Bibeltexter:

Matt 25: 34-40

Sedan ska kungen säga till dem som står till höger: "Kom, ni som har fått min Faders välsignelse, och överta det rike som har väntat er sedan världens skapelse. Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni såg till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig." Då kommer de rättfärdiga att fråga: "Herre, när såg vi dig hungrig och gav dig mat, eller törstig och gav dig att dricka? När såg vi dig hemlös och tog hand om dig eller naken och gav dig kläder? Och när såg vi dig sjuk eller i fängelse och besökte dig?" Kungen ska svara dem: "Sannerligen, vad ni har gjort för alla dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig."

1 Kor 12: 21-27

Ögat kan inte säga till handen: "Jag behöver dig inte" och inte heller huvudet till fötterna "Jag behöver er inte". Tvärtom, också de delar av kroppen som verkar svagast är nödvändiga, och de delar av kroppen som vi inte tycker är fina, dem gör vi så mycket finare, och de delar vi skäms över omger vi med så mycket större anständighet, något som de anständiga delarna inte behöver. Men när Gud satte samman kroppen lät han de ringare delarna bli särskilt ärade, för att det inte skulle uppstå splittring inom kroppen och för att alla delarna skulle visa varandra samma omsorg. Lider en kroppsdel, så lider också alla de andra. Bli en hedrad, så gläder sig också alla andra. Ni utgör Kristi kropp och är var för sig delar av den.

Jak 2: 15-17

Om en broder eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon säger "Gå i frid, håll er varma och ät er mätta", men inte ger dem vad kroppen behöver? Så är det också med tron: i sig själv, utan gärningar, är den död.

1 Joh 3: 18

Mina barn, låt oss inte älska med tomma ord utan med handling och sanning.

Andra texter:

"Jorden ska brukas av alla, alla gemensamt, alla tillsammans. Den känner inga rika, bara fattiga, som den föder. Det är inte av ditt goda som du ger åt den fattige. Det är en del av hans eget som du ger tillbaka."

Biskop Ambrosius, 300-talet

"Fattigdom och förödelse är ett förnekande av Guds vilja, en förvanskad skapelse där Guds ära är förlöjligad och föraktad."

Biskop Romero från El Salvador, 1980

"När en fattig människa dör av hunger är det inte för att Gud inte tog hand om denne. Det hände därför att varken du eller jag gav den personen vad den behövde."

Moder Teresa

Sånger:

354 Du Herre, vår Herre

(Svenska psalmboken samt Psalmer och sånger)

358 Gud har skapat allting

(Svenska Psalmboken samt Psalmer och sånger)

97 Jag behövde en nästa

(Svenska psalmboken samt Psalmer och sånger)

584/676 Sänd mig, Gud

(Thuma mina)

AKTIVITETSTIPS

- **Filmvisning:** För några pesos mer heter en film från Svenska kyrkan (2007) som handlar om Fairtrade/Rättvisemärkt. Den är 12 minuter lång och innehåller samtalsfrågor. Beställs från www.svenskakyrkan.se
- **Teater:** På hemsidan www.kyrkaforfairtrade.org finns en sketch som heter Schyssta bananer och handlar om Fairtrade/Rättvisemärkt. Den riktar sig främst till barn.
- **Symbolhandling:** Formulera löften kan man göra som en avslutningsaktivitet i samband med utbildningen, eller som en del av en andakt eller gudstjänst. Instruktion:

Var och en formulerar ett löfte till sig själv och lägger i ett kuvert som klistras igen, ev med den egna adressen på. Löftena samlas in utan att läsas av någon annan och läggs i en korg eller dyl. Vid slutet av passet ber man tillsammans om stöd att uppfylla sina löften. Symbolhandlingen kan utformas som en liten sändningsbön, eller så kan kursledaren skicka kuverten till deltagaren vid senare tillfälle. Alternativt tar man själv med sitt kuvert.

- **Bibelövning:** Den krokryggiga kvinnan, beskrevs under Kapitel 4 Övningar och samtalsfrågor och fungerar även i andakt eller som bibelstudie.

Samtalsfrågor: Som del i utbildningen kan det vara bra att avsätta tid för samtalsfrågor.

De som följer nedan ska ses som förslag, välj de ni tycker är bäst eller som fungerar inom er tidsram.

Frågorna är kopplade till de inledande två texterna i materialet.

“Låt tro och handling bli ett”

- Varje lokal församling är en del av den världsvida kyrkan. Samtala kring hur detta påverkar de församlingar ni är medlemmar i eller har kontakt med, och på vilket sätt.
- Ibland talas det om ett andligt och ett socialt evangelium. Har ni stött på den uppdelningen? Hur har den hanterats i församlingar ni är medlemmar i eller har kontakt med?
- Nattvarden är en religiös akt som rymmer ett stort religiöst och socialt djup. Samtala kring nattvarden och vilken betydelse den har i er kyrkliga tradition.
- Den lokala församlingen är en religiös gemenskap, men också en sammanslutning som äger, förvaltar, gör inköp, konsumerar etc. Samtala kring hur relationen mellan det religiösa och det praktiska/ekonomiska hanteras i de församlingar ni är medlemmar i eller har kontakt med.
- ”Visst kan jag kalla er bröder och systrar, för Gud är en och samma, eller hur?”, frågade en bomullsodlare i Peru en grupp svenskar på besök. Samtala om uttrycket ”bröder och systrar i tron” – vad betyder det i er församling, och vad betyder det i relation till människor vi inte känner, som kanske bor på andra sidan jorden?

Berättelsen om kyrkan och rättvis handel

- E V Sjöblom och Britta Holmström är några exempel på svenskar som försökte förena sin kristna tro med att förbättra utsatta människors villkor. Samtala kring vilka reaktioner ni tror att de mötte. Hur kan stöd för och kritik mot deras hållning ha varit formulerad?
- Berätta om när ni själva första gången kom i kontakt med Fairtrade, Rättvisemärkt eller ”solidariskt kaffe”. Har ni mött eldsjälar som det talas om i texten?
- I många kyrkor finns det sedan länge så kallade ”u-bodar” där man säljer rättvis handel-varor och Fairtrade-certifierade produkter. Men inom rörelsen för rättvis handel läggs det idag större fokus på att nå ut i dagligvaruhandeln och i större butikskedjor etc. Diskutera för- och nackdelar med dessa olika metoder.
- Kyrkor och kristna organisationer deltar i opinions- och lobbyarbete i samband med Världshandelorganisationen WTO:s möten runt om i världen. Kan ni, med hjälp av organisationernas hemsidor, hitta information om kommande möten, och hur organisationerna ställer sig till aktuella förslag?
- Kyrkorna vill minska avstånden mellan producenter och konsument. Samtala kring varför kyrkorna skulle vara särskilt lämpade för ett sådant arbete.

HÄLSNINGAR FRÅN PRODUCENTER

Dessa odlare är medlemmar i olika kooperativ som är anslutna till den kooperativa federationen PRODECOOP. Federationen arbetar sedan början av 1990-talet med att stödja små odlare i norra Nicaragua. Kaffe är den viktigaste grödan och förra året exporterade medlemmarna tillsammans mer än 30 000 säckar kaffe till 18 olika partners i USA, Europa och Japan. All produktion som kommer från PRODECOOP är Fairtrade-certifierad. Kooperativet har varit ett av de allra viktigaste verktygen för att på ett hållbart och långsiktigt förbättra levnadsvillkoren för de mer än 2 300 medlemmarna.

Intervjuerna är gjorda av Jon Bergeå, projektsekreterare i Kyrka för Fairtrade, under en resa i norra Nicaragua i slutet av februari 2009.

Adolfo Armando Velasquez

President i kooperativet José Benito Díaz Jiménez i Miraflores, och en av pingstförsamlingens äldste. Kooperativet använder en del till den premie som de får av Rättvisemärkt för att köpa skolböcker, ryggsäckar och pennor till alla barn som går i skolan och vars föräldrar är medlemmar i kooperativet.

Adolfo har besökt Sverige på en resa med organisationen Kooperation utan gränser. Han berättar genast att han verkligen gillade det arbete de svenska kyrkorna gör för att stödja och stärka Fairtrade. Adolfo berättar att det finns tre olika organisationer i byn som alla bidrar till att förbättra livet där. Sport (baseboll), kyrkorna (protestantiska och katolska) samt två kooperativ. Innan jag ger mig av ber han att få skicka en hälsning till kyrkorna i Sverige.

– Jag hälsar er mina bröder och systrar i Sverige. Jag hoppas ni fortsätter arbeta för rättvis handel, för mer hälsa, mer skolor, mer andliga möten och mer utveckling.

Nelson Gamez

Kaffeodlare i Miraflores utanför Esteli i Nicaragua och medlem i kooperativet Vicente Talaveda.

– Att dricka en kopp Fairtrade-märkt kaffe kostar lite mer men det är meningsfullt på ett vackert sätt. När vi dricker den där koppen tänker vi på andra människor. Långt där borta, i ett annat litet hörn av världen finns en familj som odlade och skördade det där kaffet, som arbetat hårt för att det ska hålla god kvalitet och vara gott.

Nelson är katolik och när han hör om Kyrka för Fairtrade blir han glatt överraskad och utbrister:

– Men det är ju ett fantastiskt bra initiativ!

Wilmer Rodriguez.

Wilmer är 26 år, aktiv i den lokala pingstkyrkan och har ärvt en kaffeodling ungefär lika stor som två fotbollsplaner. Genom den premie kooperativet får för att de säljer Fairtrade-certifierade varor har Wilmer kunnat läsa på universitet.

– Kyrkan och kooperativet vägleds av samma värderingar: ansvarstagande, solidaritet och respekt. Dessa är universella värderingar och vi bör alltid handla utifrån dem i företaget, hemmet, kooperativet och kyrkan.

HÄLSNINGAR FRÅN KYRKOLEDARE

**Karin Wiborn,
samfundsledare för
Svenska Baptistsamfundet**

– Ibland talas det om den organiserade brottsligheten. Jag vill se en motsatt rörelse, den organiserade godheten. Det är en rörelse som kan ske på flera sätt grundat på samma envisa vilja att

förändra världen till en rättvis värld, där alla människor är lika mycket värda. Den organiserade godheten ser jag som Guds rikes utbredande i världen. Ett konkret och enkelt bidrag är att fundera över våra inköp inom kyrkor och församlingar, och också reflektera över hur jag konsumerar som enskild människa. Fairtrade-certifierade produkter i stort och smått är ett steg för organiserad godhet. Ett litet steg för konsumenten, men ett stort steg för mänskligheten.

**Anders Arborelius ocd,
biskop i Stockholms katolska stift**

– Över hela världen ber människor samma bön, den som inleds med orden "Vår Fader" och över hela världen deltar människor i samma globaliserade ekonomi. De lakan som omsluter oss när vi kryper ner i sängen och det kaffe vi låter rinna ner i våra kroppar på morgonen kommer långt

bortifrån, men de produceras av människor som är våra bröder och systrar. Jesus lärde oss att be tillsammans för att vi alla ska få det bröd vi behöver och han lärde oss att i handling utmana och ifrågasätta sociala och ekonomiska orättvisor. Fairtrade är ett verktyg som hjälper oss att bidra till bättre levnadsvillkor för våra bröder och systrar när vi konsumerar. Med diplomeringen Kyrka för Fairtrade vill vi stärka och uppmuntra församlingarnas viktiga arbete med etisk konsumtion och rättvis handel.

**Anders Wejryd,
ärkebiskop i Svenska kyrkan**

–Bara det billigaste går att sälja, sägs det. Men när vi konsumenter får klart för oss under vilka förhållanden de varorna producerats lockar inte det låga priset lika mycket. Men vem visar på missförhållandena och vem har något alternativ till de oförsvarliga varorna? Fairtrade är en viktig

aktör. Konsumentmakt är en stark makt, men för att makten inte bara ska vara de rikas så krävs information och alternativ. Fairtrade behövs till det!

KYRKA FÖR FAIRTRADE

OM ETISK KONSUMTION OCH RÄTTVIS HANDEL

Kyrka för Fairtrade är en diplomering, ett verktyg och en plattform för församlingar som engagerar sig för etisk konsumtion och rättvis handel. För att bli diplomerad ska församlingen i så hög utsträckning som möjligt använda Fairtrade-certifierade produkter i sin egen verksamhet samt opinionsbilda och sprida kunskap om etisk konsumtion. Bakom Kyrka för Fairtrade står svenska kyrkor och samfund genom Sveriges Kristna Råd i samarbete med Föreningen för Fairtrade.

Det här materialet är för alla som vill engagera sig för rättvis handel och etisk konsumtion i sin kyrka eller församling. Här ges en teologisk och historisk bakgrund till kyrkornas engagemang för rättvis handel, men består också av nyskrivna texter, övningar, samtalsfrågor andaktsförslag och intervjuer. Materialet fungerar också som ett komplement till Fairtrades Sverige ambassadörsutbildning. På www.kyrkaforfairtrade.org finns handledning för den som vill arrangera en utbildning.

Materialet har tagits fram av Sveriges Kristna Råd (SKR) i samarbete med Föreningen för Rättvisemärkt och Sensus studieförbund samt Studieförbundet Bilda. Det ingår i en gemensam satsning som dessa organisationer gör för att fler kyrkor och församlingar ska utbilda ambassadörer.

Läs mer på www.kyrkaforfairtrade.org